

Готовність майбутнього спортивного педагога до науково-дослідницької діяльності

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка проблеми. Інноваційний тип професійної педагогічної освіти XXI століття висуває серйозні вимоги до особистості вчителя, щоб діагностичні системи були не тільки розвиваючими, а й тими, які розвиваються. Динамічні зміни, які спостерігаються в українському суспільстві, значною мірою торкаються й освітньої галузі. Це пов'язано з тим, що Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи. Те, якою мірою воно зможе ефективно відповідати виклику часу, насамперед залежить від педагогів, від їх готовності й здібності включитися в процеси оновлення практики освіти.

Сучасне суспільство має потребу в педагогові, здатним до сприйняття інноваційних ідей, розв'язання неординарних педагогічних завдань, до активної участі в інноваційних процесах, готовим стабільно і компетентно здійснювати науково-дослідницьку діяльність. Творчий підхід до розв'язання нестандартних педагогічних завдань можливий лише за умови свідомого оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з методологією і логікою наукового дослідження. Ось тому одним з важливих завдань у професійній підготовці спортивних педагогів є формування творчих учителів, здатних до науково-дослідницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж усього історичного розвитку цивілізації простежується думка про важливість включення у зміст педагогічної діяльності вирішення дослідницьких завдань. Не обійшли увагою зазначену проблему відомі педагоги минулого І. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, П. Ф. Каптерев, С. Т. Шацький, К. Д. Ушинський та ін. На важливість дослідницької діяльності у формуванні особистості педагога вказували у свій час А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Ю. К. Бабанський та ін.

У працях вчених (В. В. Анісимов, В. І. Горюва, Т. Е. Климова, Е. М. Муравйов, Н. В. Сичкова, П. П. Горкуненко та ін.) підкреслюється, що педагоги не готові до потрібного зміщення акцентів у звичній професійній діяльності [1; 2; 3; 4; 5; 7]. Вони вважають, що причини такого положення криються у практиці професійної підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах, яка не сприяє формуванню у них необхідних знань, умінь, навичок і досвіду здійснення науково-дослідницької діяльності.

Науково-дослідницька діяльність студентів є однією з найважливіших форм навчального процесу, що сприяє розвитку творчого мислення і наукового світогляду, здібності вільно оперувати теоретичними знаннями, відповідальності, вміння відстоювати свою точку зору, свідомості й особистості.

Педагогічний досвід показує, що питанням формування готовності майбутнього спортивного педагога до дослідницької діяльності приділяється недостатня увага з боку викладачів вищого навчального закладу.

Крім того, аналіз наукових фізкультурно-спортивних літературних джерел та досвід роботи фахівців у галузі фізичного виховання і спорту показав, що професійна діяльність спортивного педагога неповноцінна, якщо вона будується як відтворення раніше засвоєних методів роботи. Така діяльність неповноцінна не тільки тому, що в ній не використовуються об'єктивно існуючі можливості для досягнення найбільш високих результатів освіти, а й тому, що вона не сприяє розвитку особистості самого педагога.

Вченими доведено, що педагог, який перебуває у постійному пошуку, набагато швидше досягне вищих рівнів педагогічної майстерності, професіоналізму. Відомо, що творчість педагога невіддільна від дослідження. Творча діяльність переходить у дослідницьку щоразу, коли педагог, вирішуючи узагальнити свій досвід, упровадити досвід своїх колег або нові інноваційні технології педагогічної діяльності, свідомо використовує такі методи дослідження, котрі дають можливість отримати об'єктивні дані про результати творчої роботи, яку проводив.

Розв'язання психолого-педагогічних дослідницьких завдань нині розглядається не просто як право педагога, а й як його професійний обов'язок.

Сучасний фахівець у галузі фізичного виховання і спорту повинен мати глибокі знання про сутність й методи науково-дослідної діяльності й вміти планувати та здійснювати різні її види, бути

здатним вирішувати комплексні дослідницькі завдання, пов'язані з фізкультурно-спортивною діяльністю.

Метою дослідження є з'ясування рівня сформованості когнітивного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності у студентів – майбутніх спортивних педагогів.

Поставлена мета досягається за допомогою розв'язання таких завдань:

1. Визначити стан досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній теорії та практиці.
2. Виявити критерії, показники і рівні сформованості готовності до науково-дослідницької діяльності у процесі професійної підготовки майбутнього спортивного педагога.

Наше конкретне психолого-педагогічне дослідження проводилося в інституті фізичної культури та здоров'я ВНУ імені Лесі Українки на двох вибірках студентів (II і V курсів). Загальна кількість учасників дослідження – 162 особи, з них 36 учителів фізичної культури м. Луцька і Волинської області (стаж педагогічної роботи від 10 до 15 років).

Для з'ясування сформованості когнітивного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога використовувалося анкетування. Цей метод дослідження дав можливість одержати основну інформацію про готовність до науково-дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-дослідницька діяльність – це особливий вид діяльності, вона пред'являє специфічні вимоги до якостей свого суб'єкта. Щоб виділити ці вимоги, потрібно зрозуміти, в чому полягають особливості самої діяльності.

Вихідним розумінням діяльності як предмета дослідження ми застосуємо концептуальну модель, розроблену відомим вітчизняним психологом О. М. Леонтьєвим. Він вважав, що діяльність – це не реакція і не сукупність реакцій, а система, яка має побудову, свої внутрішні переходи і перетворення, свій розвиток [6].

Під готовністю до дослідницької діяльності ми розуміємо комплекс професійних якостей особистості педагога, необхідних йому, щоб виконати функції суб'єкта цієї діяльності

Когнітивний компонент готовності до дослідницької діяльності – сукупність знань і понять, які потрібні спортивному педагогові, щоб ставити і вирішувати завдання дослідження у своїй професійній діяльності.

Критерії когнітивної готовності до дослідницької діяльності студентів визначалися за такими компонентами:

- розуміння ролі й значення вирішення завдань дослідження у професійній діяльності педагога;
- знання вимог, які пред'являють до дослідницьких програм;
- знання методів розв'язання завдань психолого-педагогічного дослідження і умов їх використання;
- знання типів дослідницьких завдань, які розв'язує педагог у своїй професійній діяльності, і вимог до результатів їх вирішення.

Під час вибіркових бесід нами з'ясовано, що вчителі фізичної культури зазнають суттєвих труднощів при перебудові й організації своєї діяльності на дослідницькій основі.

Дані першого “зрізу”, проведеного серед студентів II курсу на початку навчального року, були такими: до високого рівня когнітивної готовності до науково-дослідницької діяльності увійшло 5 студентів (5,2 %), середнього – 11 студентів (11,4 %), низького – 35 студентів (36,4 %), не сформованого – 45 студентів (46,8 %). Це свідчить про необхідність формування у майбутніх спортивних педагогів когнітивного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності під час проведення лабораторних і семінарських занять з курсу “Спортивна психологія” і “Спортивна педагогіка”.

Отже, результати когнітивного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності студентів II курсу показали, що у переважній більшості респондентів рівень її недостатній.

Оскільки єдність знань та інтересів до лабораторних занять виявляється в діяльності, ми проводили спостереження за участю студентів у діяльності, зокрема за виконанням студентами лабораторних робіт зі спортивної психології та спортивної педагогіки. При цьому враховувалось розуміння ролі і значення вирішення завдань дослідження у професійній діяльності спортивного педагога, стійкість інтересу до них, спосіб інтерпретації отриманих даних, ступінь ініціативності під час виконання завдань дослідження тощо.

У ході констатуючого експерименту встановлено, що відсоток студентів-випускників з не сформованим та низьким рівнем когнітивного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності становить відповідно 30,3 % та 34,7 %, 26,5 % – із середнім, 8,1 % – з високим.

Під час дослідження ми з'ясували погляди вчителів фізичної культури щодо готовності до дослідницької діяльності. На запитання "Яке ваше ставлення до науково-дослідницької роботи? Мотивуйте свою думку" відповіді вчителів розподілилися так: 41,2 % дали позитивну оцінку, 33,1 % – нейтральну, решта опитаних не дали конкретної відповіді.

Аналіз відповідей показав, що частина вчителів позитивно ставиться до проведення науково-дослідницької діяльності, а дехто з них не вважає, що це необхідна і корисна справа, тому що проведення дослідження займає час. З'ясувалося, що більшість вчителів не володіють вміннями і навичками щодо організації і проведення наукових досліджень.

Здивувала реакція на це запитання тих, хто не хоче займатися науково-дослідницькою діяльністю. Ось як вони мотивували свої відповіді: "У нас не вистачає часу, щоб займатися науковими дослідженнями. Вчитель фізичної культури повинен займатися фізично-оздоровчою діяльністю учнів, а займатися дослідницькою діяльністю вбачаю не обов'язково. Вчитель фізичної культури це насамперед педагог, вихователь, а не дослідник".

Крім того, під час бесід з'ясовано, що тільки 3,4 % (від числа опитаних) вчителів фізичної культури епізодично займаються пошуково-дослідницькою діяльністю.

Висновки. Отже, результати дослідження свідчать про недостатній рівень сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх спортивних педагогів і вчителів фізичної культури до науково-дослідницької діяльності. Крім того, більшість учителів фізичної культури добре розуміє значимість і необхідність проведення науково-дослідницької роботи, але не може її здійснювати через брак знань, умінь і навичок.

Проведене нами дослідження, звичайно, не охопило всіх аспектів цієї багатогранної проблеми. Подальшого вивчення потребують мотиваційний, орієнтований, технологічний компоненти готовності до науково-дослідницької діяльності.

Література

1. Анисимов В. В. Новый опыт в развитии педагогического образования // Педагогика.– 1992.– № 12.– С. 23.
2. Горюва В. И., Тарасова С. И. Подготовка учителя к исследовательской деятельности.– М.; Ставрополь, 2002.– С. 27.
3. Климова Т. Е. Развитие научно-исследовательской культуры учителя: Автореф. дис. ... д-ра пед. наук.– Оренбург, 2001.– 31 с.
4. Муравьев Е. М. Психолого-педагогические условия подготовки учителя до исследовательской деятельности: Автореф. дис. ... канд. пед. наук.– М., 1996.– 18 с.
5. Сычкова Н. В. Исследовательская подготовка студентов университета: Монография.– Магнитогорск, 2002.– С. 143.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность.– М., 1975.– С. 304.
7. Горкуненко П. П. Подготовка студентов педагогического колледжа до науково-дослідницької діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук.– Вінниця, 2007.– 20 с.

Анотації

У статті розглядається готовність майбутнього спортивного педагога до науково-дослідницької діяльності. Виявлено рівні сформованості когнітивного компонента готовності до дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога.

Ключові слова: професійна діяльність, педагог, дослідницька діяльність, готовність до науково-дослідницької діяльності.

В статье рассматривается готовность будущего спортивного педагога к научно-исследовательской деятельности. Виявлены уровни сформированности когнитивного компонента готовности к исследовательской деятельности будущего спортивного педагога.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, педагог, исследовательская деятельность, готовность к научно-исследовательской деятельности.

The article is focused on the future physical-training teacher's readiness to the investigation activity. The cognitive readiness components levels to the investigation activity of the future physical-training teacher are shown.

Key words: professional activity, teacher, investigation activity, readiness to the investigation activity.